

اصلاح نژاد اسب

مقدمه:

اسب مثل جنگل یا آب‌های دنیا یک ثروت بین‌المللی است و حق بهره‌وری و مالکیت معنوی آن متعلق به کشوری است که در آن پرورش می‌یابد و برای نشان دادن برتری این ثروت در سطح بین‌المللی باید در بعد تحقیقات، ورزش و رقابت‌های اقتصادی تلاش شود. اسب یک ثروت ملی به شمار می‌رود و فعالیت‌اش توجیه اقتصادی دارد و در رقابت اقتصادی به دلیل داشتن پتانسیل‌های ژنتیکی پایان‌ناپذیر، حضور پایدار و مستمر دارد. برای استفاده از این معدن جواهر باید هنر خوب استخراج کردن هم وجود داشته باشد.

زندگی انسان امروز، درهمه‌ی ابعاد و زمینه‌ها بیش از همه‌ی ادوار تاریخ وابسته به راهبردهای علمی و متکی به یافته‌های برخاسته از دانش است. از این رو، تلاش اصلی مسئولان با تدبیر و فرهیخته‌ی کشورها بر این اصل استوار است که پیش از اتخاذ هر تصمیم و قبل از اجرا کردن برنامه‌هایی که به ترتیبی بر زندگی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مردم تأثیر خواهند گذاشت، خود را با اطلاعات علمی و دانش تخصصی مرتبط مجهز کرده، آنگاه وارد عرصه‌ی عمل و اجرا شوند.

از جمله ظرفیت‌های طبیعی کشور ما که متأسفانه تاکنون نتوانسته‌ایم به گونه‌ای بهینه مورد استفاده قرار دهیم، برخی ذخایر ژنتیکی دامی به ویژه گنجینه‌ای مغفول به نام "اسب" است که به راستی در گستره متنوع این کشور پنهانور، بسیار ارزنده و بی‌نظیر است.

پرورش و نگهداری اسب گرچه از دیرباز در ایران رایج بوده و نیاکان فرهیخته‌ی ما توجهی ویژه به این حیوان ارزشمند داشته‌اند، لیکن به جهت عمومیت نداشتن دانش مربوط به کاربردهای امروزی اسب و ابعاد متنوع صنعت اسب‌داری، هنوز موفق نشده‌ایم به آن‌چه درخور یک چنین ثروت ملی گزافی است دست یابیم. نگاهی گذرا به مزیت‌های کشورمان در ارتباط با پرورش و نگهداری اسب، بازگو کننده‌ی اهمیت موضوع و اعتبار این مبحث است:

- وجود اقلیم‌های متنوع آب و هوایی و سازگاری آن در راستای پرورش و نگهداری اسب،
  - وجود نژادهای بومی در چهار سوی ایران با صفات منحصر به فرد،
  - ارزان بودن نسبی هزینه‌های مربوط به نگهداری و تولید (در مقایسه با اکثر کشورهای دنیا)،
  - پیشینه‌ی اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و هنری مرتبط با اسب و پرورش آن،
  - و سرانجام وجود شمار بسیاری از افراد علاقه‌مند و عاشق اسب و اسب‌داری در جای‌جای کشورمان.
- پرورش اسب را از چند جنبه می‌توان قابل توجه دانست، حمل و نقل و جابجایی در مناطق کوهستانی و جنگلی، تولید هیبریدهای مورد نیاز (قاطر، یابو)، بهره‌گیری برای تفریح و ورزش و پر کردن اوقات فراغت و ایجاد سلامتی و نشاط در جامعه. همچنین جهت تولید فرآورده‌های بیولوژیک و تأمین ارز با توجه به صادرات آن نیز از اسب بهره می‌گیرند. بخش پرورش اسب هم اکنون بصورت صنعتی در آمده است که سهم قابل توجهی از تولید ناخالص ملی را به خود اختصاص داده و سرمایه‌ی کلانی در این بخش در گردش است.

اهمیت پرورش اسب از نظر اقتصادی:

پرورش اسب را از چند جنبه می توان قابل توجه دانست

- ۱) حمل و نقل و جابجایی در مناطق کوهستانی و جنگلی
- ۲) تولید هیبریدهای مورد نیاز (قاطر، یابو)
- ۳) بهره گیری برای تفریح و ورزش و پر کردن اوقات فراغت
- ۴) ایجاد سلامتی و نشاط در جامعه
- ۵) تولید فرآورده های بیولوژیک و تأمین ارز
- ۶) صادرات اسب

اهلی کردن حیوانات

- ۱) بدنبال اهلی کردن حیوانات و توسعه ی زراعت، زندگی قبیله ای به تمدن محلی تغییر یافت.
- ۲) قبل از اهلی شدن، انتخاب طبیعی، تنها عامل بقای بهترین ها بود.
- ۳) تقریباً، از ۱۰،۰۰۰ سال قبل آغاز گردیده است.

شناخت اسب و اهمیت پرورش در دنیای امروز

- ۱) در دنیای امروز استفاده و کاربری اسب ها تغییر پیدا کرده است.
- ۲) شناخت اسب در رده بندی جانوری

ZOA	جانوران	سلسله KINGDOM
VERTEBRATES	مهره داران	شاخه PHYLUM
MAMMALIAN	پستانداران	رده CLASS
PERISSODACTYLA	تک سمی ها	راسته ORDER
EQUIDAE	آکیده (تک انگشتی ها)	فامیل (تیره) FAMILY
EQUUS	اکوئوس	جنس GENUS
CABALLUS	کابالوس	گونه SPECIES

مفهوم جدید پرورش اسب بدین شرح می باشند:

- ۱) علاقه ی عاطفی بشر به اسب
- ۲) پرورش اسب به عنوان یک حرفه ی اقتصادی
- ۳) استفاده از اسب در کشاورزی و حمل و نقل
- ۴) استفاده از اسب به عنوان سواری و ورزش

- ۵) درجه ی تکامل اسب
۶) استفاده از اسب برای مصارف بهداشتی و پزشکی
۷) استفاده از پوست، گوشت و کود اسب

سوال:

۱) با توجه به اینکه اسب‌های ایران تنوع ژنتیکی منحصر به فردی دارند، پرورش دهندگان اسب در ایران از چه مزیت‌هایی برخوردارند؟

با اینکه ایران دارای پیشینه قدیمی در پرورش اسب، است هنوز در شرایط ایده‌آل کاری نیستیم ولی مسوولین در این چند ساله اخیر دغدغه بیشتری نسبت به توسعه و همگانی‌شدن استفاده از اسب و فرهنگ اسب و سوارکاری پیدا کرده و نیازهای آن طرف دنیا به دلیل قابلیت‌های ژنتیکی و ورزشی اسب ایران دوبرابر شده است و در عین حال فرصت بهره‌برداری و اقتصادی و بهره‌وری بهینه از این فرصت برای پرورش دهندگان به شکل کالای تجاری ایجاد شده تا اسب ایران با حفظ ذخایر ژنتیکی به کشورهای متقاضی صادر شود.

۲) تنوع ذخایر ژنتیک بیشتر در چه مناطقی از کشور مشاهده می‌شود؟
نژادهای اسب در اکثر استانهای ایران دارای تنوع ذخایر ژنتیکی است اما بعضی استانها در ارتباط با برخی نژادها گوی سبقت را فراگرفته‌اند مثلاً اسب ترکمن در خراسان شمال و استان گلستان ولی با این حال بیشتر شهرهای ایران از جمله تهران، خوزستان، اصفهان، یزد، تبریز، جزیره کیش اصیل تر بوده و به صورت تک‌گیر منبع ذخایر ژنتیکی است.

۳) چه تفاوتی بین اسب آخال تکه ایران با ترکمنستان وجود دارد؟
بیشتر تفاوت این دو اسب از نظر ظاهری است “آخال تکه” بلند تر و باریک‌تر و کشیده و ظریف است و اسب‌های ترکمن ایران عضلانی و قدرتمندتر و نسبت به “آخال تکه” ترکمنستان کوتاه‌ترند ولی با انتخاب خوب و روش اصلاح نژادی که در حال حاضر تحقیقات ژنتیکی آن شروع شده با علم مدرن ورزش و سوارکاری تلفیق شده و اسب‌های ترکمن ایران به راحتی قابلیت کسب هر دو خاصیت دارند هم زیبا شوند و هم قدرتمند.

۴) برای حفظ ذخایر ژنتیکی چه اقداماتی انجام شده است؟
اصلاح حرکاتی که در فدراسیون صورت می‌گیرد با اقدامات حمایتی دیگر وزارت جهاد تکمیل شده و وضعیت اسب ترکمن و کرد ایران را روز به روز بهتر می‌کند.

۵) برای اصیل نگه داشتن اسب ایرانی تا به حال چه اقداماتی انجام شده است؟
برای خلوص نیاز به خالص‌سازی است و باید برای این کار پایه اسب را بشناسیم که این اقدام در حال انجام است و به زودی “تبارنامه” اسب ایران تدوین می‌شود و حداقل هر استان یک تبارنامه مشخص و صحیح برای خود داشته باشند، غیر از خلوص کارایی اسب هم است. یک اسب خالص باید کارآیی هم داشته باشد بنابراین سعی می‌کنیم

تمام استانداردهایی که فدراسیون جهانی و فدراسیون سوارکاری برای ورزش سوارکاری دارد از یک طرف و معیارهایی که برای اصلاح نژاد در سازمان جهاد کشاورزی وجود دارد به کار گرفته شود و با چشم باز کار شود تا محصولی که تولید شود خالص تر و کارآتر باشد مثلاً در گذشته ما می توانستیم بیماری های ژنتیک و قابل انتقال را در اسب ها مشخص کنیم از روی تجربه شاید ولی از روی ژن نهفته و ظاهر اسب نمی توانستیم تشخیص بدهیم و الان طوری است که در طرح شناسایی ژنتیک، شناخت بیماری های چندگانه ژنتیک قابل انتقال به سن بعدی در هر اسب مشخص کنیم و آن اسب را یا از گردونه خارج کرده یا حداقل در کار سوارکاری به کار ببریم تا نژاد ما عاری و مبرا از هر گونه آلودگی ژنتیک باشد.

منابع مورد استفاده:

(۱) کتاب:

- a. اسب و آنچه من می دانم، ۱۳۸۷- مسعود خلیلی
- b. پرورش و اصلاح نژاد دام، ۱۳۸۷، Legates & Warwick، ترجمه ی اردشیر محیط و علیرضا حسینی بافرانی، نشر آموزش کشاورزی

- c. The genetics of the horse A.T.Bowling& A. Ruvinsky
- d. An introduction to practical animal breeding- D.C. Dalton

(۲) اینترنت

(۳) نشریات و مجلات مرتبط